

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра історії Центральної та Східної Європи

ЗАТВЕРДЖУЮ

деканка з науково-педагогічної та
навчальної роботи

Тарас ПШЕНИЧНИЙ

« 08 » 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Історія Центральної та Південно-Східної Європи доби Середньовіччя
та раннього Нового часу**

для студентів

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **перший (бакалаврський)**
освітня програма **Історія України та культурна антропологія
(з поглибленим вивченням іноземних мов)**
вид дисципліни **обов'язкова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: Мотрук Світлана Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи; Папакін Артем Георгійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи

Пролонговано: на 2021/2022 н.р. « 08 » 2021 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Мотрук Світлана Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи; Папакін Артем Георгійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи

ЗАТВЕРДЖЕНО

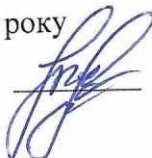
Зав. кафедри історії Центральної та Східної Європи

 (В'ячеслав МОРДВИН)

Протокол № 8 від « 24 » червня 2021 року

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол №7 від «26» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування системної уяви студентів про специфіку й етапи історичного розвитку народів Центральної та Південно-Східної Європи у добу Середньовіччя та ранній Новий час, усвідомлення взаємозв'язку й взаємозалежності певних історичних подій та явищ, закономірностей загального розвитку людської цивілізації в регіоні, ролі в ньому об'єктивного й суб'єктивного чинників.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні події й головних дійових осіб в історії Європи Давньої доби.
2. *Вміти* визначати характерні риси, які властиві для суспільного ладу, політичного устрою й економічно-господарського комплексу держав регіону.
3. *Володіти елементарними навичками* джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Ознайомлення з джерелами та історіографією, науковими результатами дослідницьких шкіл, спростування сформованих стереотипів щодо історії Центральної та Південно-Східної Європи. Синтез історії регіону на підставі опрацювання широкого кола джерел (нарративних, документальних) та інтерпретаційних здобутків світової наукової літератури. Висвітлення взаємин народів і держав на тлі поширення та сприйняття провідних цивілізаційних ідей на континенті. Генерування цілісної системи знань про історію народів цієї частини Європи з V до середини XVII ст., суспільні прояви їх життя, котрі визначили стан та головні тенденції еволюції у різні історичні епохи. Аналіз основних подій в історії регіону доби Середньовіччя та раннього Нового часу, його місця та ролі у світовому історичному процесі. Визначення особливостей перебігу державотворення та християнізації, соціально-економічної та політичної структури, основних рис матеріальної та духовної культури, а також внутрішньої та зовнішньої політики місцевих королівських (князівських) династій на кожному з історичних етапів. З'ясування загальних закономірностей та динаміки історичного розвитку в контексті регіонально-епохально-інформаційного підходу, специфіки цивілізаційного поступу людської спільноти на теренах сучасних держав регіону.

4. Завдання (навчальні цілі): виробити у студентів вміння аналізувати та узагальнювати фактичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища, динаміку історичних процесів; навчити студентів зіставляти історичні події з епохами, орієнтуватися в науковій періодизації історії регіону; виробити вміння знаходити, критично аналізувати, систематизувати та узагальнювати потрібну інформацію з середньовічної та ранньомодерної історії народів Центральної та Південно-Східної Європи; сформувані навички застосовувати набуті знання для прогнозування політичної ситуації в сучасному світі, вивчення та викладання історичних дисциплін.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисциплін и
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати</i> термінологічно-понятійний апарат, джерела та історіографію історії народів Центральної та	<i>лекція, самостійна робота, семінар</i>	<i>усне опитування</i>	7%

	Південно-Східної Європи.			
1.2	Знати зміст основних періодів історії регіону в добу Середньовіччя та ранній Новий час.	лекція, самостійна робота, семінар	контрольна робота ЗМ1 (тест)	8%
1.3	Знати суть суспільно-політичних та соціально-економічних процесів в країнах регіону.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування	7%
1.4	Знати типологію, основні риси матеріальної та духовної культури східноєвропейських середньовічних й ранньомодерних держав.	лекція, самостійна робота, семінар	контрольна робота ЗМ2 (тест)	8%
2.1	Вміти характеризувати місце та роль Центральної та Південно-Східної Європи у світовому історичному процесі.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування	9%
2.2	Вміти визначати й оцінювати тенденції цивілізаційного поступу народів і країн цієї частини Європи.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування	9%
2.3	Вміти висвітлювати значення політики представників провідних князівських (королівських) династій на кожному з історичних етапів.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування	8%
2.4	Вміти проводити порівняльний аналіз закономірностей розвитку та регіональної (субрегіональної) специфіки.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування	8%
2.5	Вміти з'ясувати роль головних міжнародних подій в певний історичний період.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування, реферат	8%
2.6	Вміти аналізувати причини, умови, особливості перебігу, визначати головні рушійні сили в окремих подіях історії Центральної та Південно-Східної Європи.	лекція, самостійна робота, семінар	усне опитування, есе	8%
3.1	Вміти використовувати словесні методи (розповідь, пояснення) під час вивчення курсу, обґрунтовувати висновки	лекція, самостійна робота, семінар	залік	10%
4.1	Вміти застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання	лекція, самостійна робота, семінар	залік	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3.1	4.1
Програмні результати навчання (назва)												
ПРН1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.	+	+		+		+	+	+		+		+
ПРН2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.	+	+	+		+	+	+		+		+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.2 – 10 балів/6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.4 – 10 балів/6 балів.
3. Індивідуальне завдання (реферат) з тем ЗМ1: РН 2.5 – 10 балів/6 балів.
4. Індивідуальне завдання (есе) з тем ЗМ2: РН 2.6 – 15 балів/9 балів.
5. Робота під час семінарських занять ЗМ1: РН 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4 – 20 балів/12 балів.
6. Робота під час семінарських занять ЗМ2: РН 1.3, 1.4, 2.5, 2.6, 3.1, 4.1 – 15 балів/9 балів.

- підсумкове оцінювання – залік: РН 3.1, 4.1 – 20 балів /12 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 8, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 9 –15.

Змістовий модуль 1 Центральна та Південно-Східна Європа в добу раннього Середньовіччя			Змістовий модуль 2 Центральна та Південно-Східна Європа в добу високого, пізнього Середньовіччя і ранній Новий час			Підсумковий контрольна робота / залік
40 залікових балів (максимум)			40 залікових балів (максимум)			20 балів (максимум)
Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	20 (максимум)	10 (максимум)	15 (максимум)	15 (максимум)	10 (максимум)	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (реферат, есе), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до 5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1 бал;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал;
- участь у дискусії 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (реферат та есе) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** (орієнтовно до 15 жовтня) і **Індивідуальне завдання 2** (орієнтовно до 30 листопада).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 1 (реферат):**

• глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція	9-10 балів;
• обґрунтоване розкриття проблеми	7-8 балів;
• тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування	5-6 балів;
• робота переважно компілятивного рівня	3-4 бали;
• розкритий лише один окремий аспект теми	1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно перша декада вересня).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 2 (есе):**

• глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція	13-15 балів;
• обґрунтоване розкриття проблеми	10-12 балів;
• тема розкрита неповно	6-9 балів;
• робота суто компілятивного рівня	3-5 бали;
• розкритий лише окремий аспект	1-2 бали.

Тематику есе викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті модулю (орієнтовно перша декада листопада).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (остання декада жовтня) і **Контрольна робота ЗМ2** (остання декада листопада).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

На останньому семінарському занятті з дисципліни проводиться **підсумкова контрольна робота** (2 завдання).

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи (від 1 до 10 балів за одне завдання)

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	10 балів
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	9 балів
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу	8 балів
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	6-7 балів
Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми	4-5 балів
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі	2-3 бали
Відповідь містить значні помилки елементарного рівня	1 бал
Відповідь відсутня або не стосується суті питання	0 балів

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, реферат, есе).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – 48 балів.**

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (п. 7) від 31 серпня 2018 року.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100), він складає залік.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Розділ 1. Центральна та Південно-Східна Європа в добу раннього Середньовіччя				
1.	Вступ. Тема 1. Давні слов'яни в історії Центрально-Східної Європи	2	-	2
2.	Тема 2. Утворення та розвиток Першого Болгарського царства	2	2	2
3.	Тема 3. Формування державності в словенських, хорватських та сербських землях	2	-	3
4.	Тема 4. Велика Моравія та Чеська держава Пржемисловичів (IX-XII ст.)	2	2	2
5.	Тема 5. Словацькі землі під владою Угорщини в X-XII ст.	2	-	3
6.	Тема 6. Польська держава Пястів у X-XII ст.	2	2	2
7.	Тема 7. Полабські та поморські слов'яни (VIII-XII ст.)	2	-	3
8.	Тема 8. Угорська держава Арпадів у X-XII ст.	2	1	3
9.	<i>Реферат з тем ЗМ1</i>	-	-	2
10.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>	-	1	-
Розділ 2. Центральна та Південно-Східна Європа в добу високого, пізнього Середньовіччя і ранній Новий час				
11.	Тема 9. Балканські народи у XIII – XIV ст.	2	-	3
12.	Тема 10. Угорщина в XIII – XV ст.	2	-	3
13.	Тема 11. Чеське королівство в XIII – XV ст.	2	-	3
14.	Тема 12. Польські землі в XIII – середині XVI ст.	2	-	3
15.	Тема 13. Південно-Східна Європа під владою османів (XIV – середина XVII ст.)	2	2	3
16.	Тема 14. Володіння Габсбургів у Центральній Європі у XVI – середині XVII ст.	2	2	3
17.	Тема 15. Річ Посполита у XVI – середині XVII ст.	2	2	3
18.	<i>Реферат з тем ЗМ2</i>	-	-	2
19.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>	-	1	-
	ВСЬОГО	30	15	45

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекції – 30 год.

Семінари – 15 год.

Самостійна робота – 45 год.

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Балух В. О. Історія середніх віків: навч. посібник: у 2 т. / В. О. Балух, В. П. Коцур. – Чернівці: Наші книги, 2016. – Т. 1–2.
2. Вітенко М. Д. Історія Центрально-Східної Європи в давні часи і середньовіччя: навчально-методичний посібник / М. Д. Вітенко. – Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаніка, 2019. – 112 с.
3. Давні слов'яни. Археологія та історія: навч. посібник / Н. С. Абашина [та ін.]. – К.: Стародавній Світ, 2012. – 366 с.
4. Десятничук І. О. Історія південних і західних слов'ян від найдавніших часів до кінця XVIII століття: навч. посібник / І. О. Десятничук. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 156 с.
5. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст): курс лекцій: навч. посібник / за ред. В. І. Ярового. – К.: Либідь, 2001, 2009. – 630 с.
6. Історія західноєвропейського Середньовіччя: хрестоматія: навч. посібник / упоряд. М. О. Рудь. – К.: Либідь, 2005. – 656 с.
7. Історія південних і західних слов'ян: підручник / за ред. І. М. Гранчака, А. Ф. Кізченка, В. П. Чорнія. – К.: Вища школа, 1987. – 448 с.
8. Історія Центрально-Східної Європи: посібник / за ред. Л. О. Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 660 с.
9. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя): навч. посібник / упоряд. В. І. Яровий [та ін.]; за ред. В. І. Ярового. – К.: Либідь, 2011. – 416 с.
10. Хрестоматія з історії середніх віків: в 2 т. / за ред. М. П. Граціанського, С. Д. Сказкіна. – К.: Рад. школа, 1951-1952. – Т.1–2.

Додаткова:

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич. – К.: Критика, 2004. – 464 с.
2. Власто А.П. Запровадження християнства у слов'ян. Вступ до середньовічної історії слов'янства / А. П. Власто. – К.: Юніверс, 2004. – 496 с.
3. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження / Л. Войтович. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2000. – 649 с.
4. Волощук М. М. Русь в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції / М. М. Волощук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2014. – 496 с.
5. Вульф Л. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва / Л. Вульф. – К.: Критика, 2009. – 592 с.
6. Gesta Hungarorum: літопис Анонімуса про діяння угорців під час пошуків і віднайдення Батьківщини / пер. з лат. та угор., вступ. ст., післясл. та комент. К. С. Найпавер. – Ужгород: Карпати, 2005. – 124 с.
7. Головка О. Русь і Польща в міжнародному житті Європи (X – перша половина XIII ст.) / О. Головка. – К.: Ін-т археографії НАНУ, 2021. – 600 с.
8. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації / Ф. Дворнік. – К.: Дух і літера, 2000. – 528 с.
9. Дженкінс С. Стисла історія Європи. Від Перикла до сьогодення / С. Дженкінс. – К.: Вид. група КМ-БУКС, 2021. – 384 с.
10. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 752 с.
11. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / за ред. С. Б. Сорочана, Л. В. Войтовича. – Львів: Апріорі, 2011. – 880 с.

12. Історія в термінах і поняттях: довідник: навч. посібник / за загал. ред. Орлової Т. В. – Вишгород: ПП Сергійчук М. І., 2014. – 732 с.
13. Коротка історія Угорщини / Л. Маккаї [та ін.]; ред. П. Ганак. – Ніредьгаза: [б. в.], 1997. – 222 с.
14. Кріль М. М. Історія Словаччини / М. М. Кріль.– Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 264 с.
15. Нариси історії Чехії: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / Ю. А. Зінько [та ін.]. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 464 с.
16. Потульницький В. А. Корона та ціна. Історіософія династичної історії Центральної та Східної Європи IX – XVIII століть / В. А. Потульницький. – Львів: Наутілус, 2018. – 328 с.
17. Старченко Н. Українські світи Речі Посполитої. Історії про історію / Н. Старченко. – К.: Laugus, 2021. – 616 с.
18. Тищик Б. Й. Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.) / Б. Й. Тищик. – Львів: Світ, 2012. – 512 с.
19. Центральна і Східна Європа в XV-XVIII століттях: питання соціально-економічної та політичної історії / за ред. Л. Зашкільняка, М. Крикуна. – Львів: Львівський державний університет ім. І. Франка, 1998. – 304 с.
20. Чорній В.П. Історія Болгарії / В. Чорній. – Львів: ПАІС, 2007.– 404 с.